

Sygn. akt V CSK 236/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 11 grudnia 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marta Romańska (przewodniczący)

SSN Anna Owczarek

SSN Krzysztof Strzelczyk (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa U. Ś.
przeciwko Spółce R. S.A. w B.
o naprawienie szkody,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym
w Izbie Cywilnej w dniu 11 grudnia 2020 r.,
skargi kasacyjnej powódki od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 19 grudnia 2017 r., sygn. akt I ACa (...),

**uchyla zaskarżony wyrok w części zmieniającej wyrok Sądu
pierwszej instancji (pkt 1) oraz rozstrzygającej o kosztach
postępowania apelacyjnego (pkt 3) i w tym zakresie przekazuje
sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu w (...)
pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach
postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 2 marca 2017 r. Sąd Okręgowy w K. uwzględniając powództwo U. Ś. o odszkodowanie za szkody górnicze odpowiadające kosztom rozbiórki budynku mieszkalnego zasądził na jej rzecz od R. S.A. w K. kwotę 152 864 złotych.

W uzasadnieniu wyroku Sąd Okręgowy podniósł, że prawomocnym wyrokami Sądu Okręgowego w K. z dnia 18 marca 2015 r. w sprawie II C (...) oraz Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 8 października 2015 r. zostało przesądzone, że w wyniku wpływu robót górniczych prowadzonych przez Kopalnię Węgla H. - poprzednika prawnego pozwanej R. S.A. doszło do nadmiernego wychylenia z pionu budynku mieszkalnego powódki postawionego na nieruchomości przy ul. W. w R., w stopniu wykluczającym możliwość jego technicznej skutecznej naprawy. Na tej podstawie zostało zasądzone na rzecz powódki odszkodowanie w wysokości 423 064,62 złotych. Sąd Okręgowy uwzględniając brak możliwości przywrócenia budynku mieszkalnego do stanu poprzedniego i niecelowość dalszego utrzymywania tego budynku uznał, że zasadne jest jego rozebranie. Z tego względu na podstawie art. 95 ust. 1 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. Prawo geologiczne i górnicze (tj. Dz.U. z 2005.228.1947 - dalej jako p.g.g.) zasądził odszkodowanie w części, która dotyczy kosztów rozbiórki budynku, które muszą być poniesione.

Na skutek apelacji pozwanej R. S.A. w K., w której prawa i obowiązki w toku postępowania apelacyjnego wstąpiła Spółka R.. S.A. w B., Sąd Apelacyjny w (...) wyrokiem z dnia 19 grudnia 2017 r. zmienił zaskarżony wyrok w części uwzględniającej powództwo w ten sposób, że zobowiązał pozwaną do wykonania na własny koszt całkowitej rozbiórki stanowiącego własność powódki budynku mieszkalnego położonego w R. przy ul. S. oraz usunięcia z nieruchomości pozostałości rozebranego budynku w terminie do dnia 29 czerwca 2018 r. i oddalił powództwo w pozostałej części.

Sąd Apelacyjny przyjął, że w sprawie mają zastosowanie przepisy wymienionej ustawy, a zgodnie z jej art. 94 ust. 1 naprawienie szkody powinno nastąpić przez przywrócenie stanu poprzedniego. Dopiero gdy nie jest możliwe

przywrócenie stanu poprzedniego lub koszty tego przywrócenia rażąco przekraczałyby wielkość poniesionej szkody, naprawienie szkody następuje przez zapłatę odszkodowania (art. 95 ust. p.g.g.). W świetle tych przepisów restytucja naturalna jest preferowanym sposobem naprawienia szkody a poszkodowany, w drodze wyjątku w odniesieniu do art. 361 § 1 zd. 1 k.c., jest w tym zakresie pozbawiony możliwości wyboru. Wobec tego, Sąd nie jest związany żądaniem zapłaty odszkodowania, jeśli możliwe jest naprawienie szkody przez przywrócenie stanu poprzedniego.

Sąd Apelacyjny podniósł, że powódka uzyskała już z tytułu szkody całkowitej kwotę 423.064,62 złotych a Sąd Okręgowy w K. w sprawie II C (...) uznał, iż zostały spełnione przesłanki z art. 95 ust. 1 p.g.g. tj., że przywrócenie stanu poprzedniego budynku jest ekonomicznie i technicznie niemożliwe, a budynek nie nadaje się do dalszego korzystania zgodnie z przeznaczeniem. Z tego zdaniem Sądu wynika, że dokonanie rozbiórki tego obiektu pozostaje w adekwatnym związku przyczynowym z deliktem, za który odpowiada pozwana (art. 361 § 1 k.c.) a więc objęte jest zakresem jej odpowiedzialności cywilnoprawnej z tego tytułu.

Sąd Apelacyjny uznał za niezasadny zarzut pozwanej, że powództwo jest przedwczesne, albowiem powódka nie poniosła kosztów rozbiórki budynku. Odwołując się do braku związania żądaniem co do sposobu naprawienia szkody oraz braku przesłanek z art. 95 ust. 1 p.g.g., Sąd Apelacyjny przyjął, że zobowiązanie pozwanej do dokonania na własny koszt rozbiórki budynku na podstawie art. 94 ust. p.g.g. zadośćuczyni interesowi powódki i nie będzie stanowiło naruszenia art. 321 k.p.c.

Powódka wniosła skargę kasacyjną od wyroku Sądu drugiej instancji w części uwzględniającej apelację pozwanej.

Skarga została oparta jedynie na naruszeniu prawa materialnego tj.:

- art. 94 ust. 1 i 4 p.g.g. przez ich błędną wykładnię i uznanie, że przywrócenie stanu poprzedniego należy rozumieć również prowadzenie robót rozbiórkowych, które zmierzają do likwidacji obiektu budowlanego, a roboty te winne być wykonane przez przedsiębiorcę górniczego, czego konsekwencją było ich błędne zastosowanie w odniesieniu do sytuacji, w której uprzednio

prawomocnym wyrokiem przesądzone, iż przywrócenie obiektu budowlanego do stanu poprzedniego ze względów technicznych jest niemożliwe,

- art. 94 ust. 1 i art. 95 ust. 1 p.g.g. przez ich błędną wykładnię polegającą na uznaniu, że normy te stanowią podstawę dla sądu rozpoznającego sprawę do określenia sposobu naprawienia szkody, gdy uprzednio prawomocnym wyrokiem przesądzone, iż przywrócenie obiektu budowlanego do stanu poprzedniego jest nie możliwe i zasądzone odszkodowanie w wysokości wartości obiektu budowlanego.

Na tych podstawach powódka wniosła o uchylenie i zmianę zaskarżonego wyroku przez zasądzenie kwoty 152 864,57 złotych z ustawowymi odsetkami od dnia 2 marca 2017 r. ewentualnie o uchylenie wyroku w zaskarżonej części i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi drugiej instancji.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Nie budzi wątpliwości, iż do rozstrzygnięcia zasadności roszczenia powódki mają zastosowanie przepisy ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. Prawo geologiczne i górnicze, ponieważ w ustawie z dnia 9 czerwca 2011 r. - Prawo geologiczne i górnicze (Dz.U. Nr 163, poz. 981), która weszła w życie 1 stycznia 2012 r. i nie ma przepisów wskazujących na wsteczne działanie uregulowań ustawy do zdarzeń i ich skutków, które zaistniały przed tym dniem (zob. też uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 22 listopada 2013 r., III CZP 75/13, OSNC 2014/7-8/75).

Z postanowień art. 91 ust. 1 i 3 oraz art. 92 p.g.g. wynika, że do odpowiedzialności mają zastosowanie przepisy kodeksu cywilnego. Z zastrzeżeń zawartych w tych przepisach wynika jednak konieczność modyfikacji tych zasad o ile nie zachodzą okoliczności przewidziane w art. 91 ust. 1 i 2 (art. 91 ust. 3 p.g.g.) albo "o ile ustawa nie stanowi inaczej" (art. 92 p.g.g.). Jak podkreśla się w orzecnictwie pojęcie "szkoda" używane w ustawie - Prawo geologiczne i górnicze ma takie samo znaczenie, jakie przyjęte zostało w kodeksie cywilnym. Jest nią każdy uszczerbek w czyichś dobrach, z którym ustawa wiąże powstanie odpowiedzialności odszkodowawczej. Sprowadza się on do różnicy pomiędzy obecnym stanem majątkowym a stanem, jaki zaistniałby, gdyby nie nastąpiło zdarzenie wywołujące szkodę (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 lutego 2003 r., V CKN 1690/00, nie publ.).

W odniesieniu do sposobu naprawienia szkody wyrządzonej ruchem zakładu górniczego, przepisy prawa geologicznego i górniczego modyfikują w pewnym stopniu regulację zawartą w kodeksie cywilnym; nie wprowadzają żadnych zmian w zakresie dotyczącym sposobów naprawienia szkody. Modyfikacje dotyczą przesłanek, których spełnienie przesądza o możliwości zastosowania każdego z tych sposobów. Przepis art. 94 ust. 1 p.g.g. wskazuje, że w przypadku szkód górniczych, zasadą jest restytucja naturalna, pozbawia zatem poszkodowanego możliwości wyboru, objętego art. 363 § 1 k.c. Stosownie do art. 95 ust. 1 p.g.g., przewidującego wyjątki od tej zasady, naprawienie szkody przez zapłatę odszkodowania następuje, jeżeli nie jest możliwe przywrócenie stanu poprzedniego lub koszty tego przywrócenia rażąco przekraczałyby wielkość poniesionej szkody. W odniesieniu do drugiego z wyjątkowych wypadków, porównaniu podlegają: rozmiar szkody i koszty potencjalnej restytucji naturalnej. Przepisy art. 94 ust. 1 i 3 oraz art. 95 ust. 1 p.g.g. regulują wyczerpująco sposób naprawienia szkody wyrządzonej ruchem zakładu górniczego. Nie wprowadzają natomiast ograniczenia w odniesieniu do zakresu naprawienia szkody. Nałożenie obowiązku naprawienia szkody wypełnia funkcję kompensacyjną odszkodowania. W orzecznictwie ukształtowany został pogląd, że przywrócenie stanu poprzedniego powinno przywrócić zniszczonej rzeczy walory użytkowe i estetyczne, jakie miała przed wyrządzeniem szkody; nie musi oznaczać konieczności doprowadzenia rzeczy do identycznie takiego samego stanu, jaki posiadała przed wyrządzeniem szkody. Sens art. 95 ust. 1 p.g.g. polega również na tym, że przywrócenie stanu poprzedniego ma doprowadzić do takiej samej sytuacji, w jakiej poszkodowany znajdował się przed wyrządzeniem szkody. Jeżeli natomiast w jego następstwie nie dojdzie do wyrównania ubytku wartości rzeczy sprzed wyrządzenia szkody, to nie byłoby wyłączone dalsze roszczenie. Do takiej sytuacji, kiedy restytucja in natura jest możliwa, ale mimo to poszkodowany doznaje uszczerbku w postaci obniżenia wartości handlowej rzeczy, nawiązuje uchwała Sądu Najwyższego z dnia 12 maja 2004 r. (III CZP 20/04, OSNC 2005, nr 7-8, poz. 115 por. też wyrok: z dnia 7 listopada 1990 r., I CR 637/90, nie publ.; z dnia 19 lutego 2003 r., V CKN 1690/00, nie publ.) dopuszczając naprawienie szkody w części przez przywrócenie do stanu poprzedniego, a w pozostałej części przez zapłatę odszkodowania.

W przedmiotowej sprawie takie okoliczności nie wystąpiły, co więcej, jak słusznie podnosi się w skardze kasacyjnej, kwestia konkurencji między restytucją naturalną a odszkodowaniem pieniężnym została przesądzona w odrębnym postępowaniu przed Sądem Okręgowym w K. (II C (...)) z udziałem tych samych stron, w którym ten Sąd zasądził na rzecz powódki odszkodowanie w kwocie 423.064,62 złotych. Jak wynika z uzasadnienia zaskarżonego orzeczenia, przesłanką uwzględnienia roszczenia pieniężnego było stwierdzenie, że przywrócenie stanu poprzedniego budynku powódki jest ekonomicznie i technicznie niemożliwe, a budynek nie nadaje się do dalszego korzystania zgodnie z przeznaczeniem.

W tej sytuacji nie ma uzasadnionych podstaw do przyjęcia, iż szkoda, którą powódka wywodzi z tych samych nienaprawialnych uszkodzeń budynku na skutek eksploatacji górniczej, może być częściowo naprawiona przez zobowiązanie przedsiębiorcy odpowiedzialnego za szkodę do wykonania rozbiórki uszkodzonego budynku. Takie czynności ze swej istoty nie mogą być traktowane, jako zmierzające do przywrócenia stanu poprzedniego czyli przywrócenia zniszczonemu budynkowi walorów użytkowych, jakie miał przed wyrządzeniem szkody. Rozbiórka budynku prowadzi do całkowitej jego destrukcji, a przez to, do definitywnego pozbawienia go dotychczasowej funkcji, dla której został postawiony. Poza tym trzeba mieć na względzie przyznanie odszkodowania pieniężnego przez Sąd Okręgowy w K. w sprawie II C (...) w wyniku stwierdzenia, że przywrócenie budynku do stanu poprzedniego jest niemożliwe.

Wskazane okoliczności uzasadniają wniosek, że doszło do naruszenia art. 94 ust. 1 i 4, 95 ust. 1 w zw. z art. 92 p.g.g. w sposób wskazany w skardze kasacyjnej.

Inną kwestią, jest to, czy jeśli nie jest możliwe przewrócenie stanu poprzedniego, odszkodowanie przez zapłatę odpowiedniej sumy pieniężnej powinno uwzględniać nakłady związane z rozbiórką budynku uszkodzonego. W tym zakresie niezbędne jest odniesienie się do już uwzględnionego powództwa i rozważenie, czy przyjęty przez Sąd Okręgowy w K. w sprawie II C (...) sposób szacowania szkody, które powódka w skardze kasacyjnej określa jako

„odszkodowanie w wysokości wartości technicznej budynku” uwzględniał lub też powinien uwzględniać koszty niezbędnej rozbiórki budynku. W uzasadnieniu zaskarżonego wyroku nie wskazuje się żadnych okoliczności, poza wymienieniem kwoty zasądzonej wyrokiem Sądu Okręgowego, które mogłyby umożliwić dokonanie takiej oceny.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. uchylił zaskarżony wyrok w części zmieniającej wyrok Sądu pierwszej instancji oraz rozstrzygającej o kosztach postępowania apelacyjnego i w tym zakresie przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu w (...) pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego.

jw